

MEDYCYNĄ WETERYNARYJNĄ

ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA NAUK WETERYNARYJNYCH

CZASOPISMO POŚWIĘCONE NAUCE I PRAKTYCE WETERYNARYJNEJ
ZAŁOŻONE W 1945 R. PRZEZ WYDZIAŁ WETERYNARYJNY W LUBLINIE

REDAKCJA

Redaktor naczelny: prof. dr Edmund PROST

Członkowie Komitetu Redakcyjnego: prof. dr Ryszard BADURA, prof. dr Jerzy MAZURCZAK,
prof. dr Abdon STRYSZAK, doc. dr Stanisław WOŁOSZYN.

Sekretarz naukowy: dr Ryszard SŁUŻEWSKI

RADA PROGRAMOWA

Dr Anatol BACHAREWICZ, prof. dr Henryk BALBIERZ, prof. dr Władysław BIELAŃSKI, prof. dr Stanisław CAKAŁA, prof. dr Zygmunt EWY, prof. dr Roman HOPPE, prof. dr Tadeusz JASTRZĘBSKI, prof. dr Lech JĄSKOWSKI, płk doc. dr Stefan KOSSAKOWSKI, prof. dr Zdzisław LARSKI, dyr. dr Henryk LIS, dr Władysław LUTYŃSKI, prof. dr Wincenty PEZACKI, prof. dr Wiktor STEFANIAK, prof. dr Marian TRUSZCZYŃSKI, prof. dr Janusz WELENTO, prof. dr Aleksander ZAKRZEWSKI, prof. dr Eugeniusz ŻARŃOWSKI

CHOROBY ZAKAŻNE I INWAZYJNE

MARIAN TRUSZCZYŃSKI
Puławy

Wkład Międzynarodowego Urzędu Epizootii w rozwój nauk o chorobach zakaźnych zwierząt — w 50-lecie jego istnienia

Kraje rozwinięte kuli ziemskiej osiągnęły na przestrzeni minionego 50-lecia szereg sukcesów w zakresie zwalczania chorób zakaźnych zwierząt. W Europie zlikwidowano nosaciznę oraz pomór bydła. W szeregu państw nie występuje anemia zakaźna koni, pomór świń, rzekomy pomór drobiu, gruźlica, bruceloza i inne choroby zakaźne. Jednak liczne, egzotyczne dla kontynentu europejskiego lub Ameryki Północnej choroby, wywołane przez bakterie lub wirusy stwierdza się w Azji, Afryce i Ameryce Południowej. Wzmógł się obrót zwierząt oraz produktów zwierzęcych w skali międzynarodowej stwarza ciągle niebezpieczeństwo zawlekania chorób zakaźnych do państw, w których dotąd ich nie było. W ten sposób rozprzestrzenia się okresowo w rejonach wolnych od choroby m. in. pryszczycyca, pomór afrykański, zaraza płucna bydła. Wraz z importem zwierząt do poszczególnych państw europejskich dostała się białaczka bydła, choroba pęcherzykowa świń, zakaźne zanikowe zapalenie nosa u świń, cho-

roba Mareka i inne wirusowe infekcje drobiu. Również w związku z nielegalnym handlem mięsem z kontynentu azjatyckiego i afrykańskiego istnieje stale możliwość wprowadzania chorobotwórczych dla zwierząt drobnoustrojów do stref dotąd od nich wolnych. Import mączek mięsno-kostnych z krajów o niskim poziomie higieny do krajów cywilizowanych stwarza dodatkowe źródło spotykanych i nie spotykanych w danym państwie drobnoustrojów.

Rozwijane w państwach cywilizowanych przemysłowe formy produkcji zwierzęcej, obok czynników ograniczających powstawanie chorób zakaźnych zawierają też szereg elementów sprzyjających ich rozwojowi (4). W tych warunkach ze względu na znaczne obniżenie naturalnej odporności na choroby zwierząt, ujawniają się też zupełnie nowe, dotąd nieznanne choroby zakaźne, wywołane na ogół przez zarazki o małej patogenności.

Powyższe wskazuje, iż problem chorób zakaźnych należy w dalszym ciągu do bardzo aktualnych. Zmienia się natomiast na przestrzeni lat jego specyfika. Zatem również z naukowego punktu widzenia jest to zagadnienie, które wymaga wciąż nowych oryginal-

nych rozwiązań. Toteż zadania nauk tworzących podstawy zwalczania chorób zakaźnych są wciąż bardzo poważne.

Z problemem patologii infekcyjnej łączy się rola określonych organizacji międzynarodowych. Ich celem jest współuczestniczenie w zwalczaniu chorób zakaźnych oraz w rozwoju kierunków naukowych, służących temu celowi. Wśród tych organizacji wiodącą rolę odgrywa Międzynarodowy Urząd Epizootii (MUE), którego oryginalna nazwa brzmi Office International des Epizooties (OIE). W 1974 r. obchodzimy jubileusz 50-lecia istnienia tej organizacji. Godzi się zatem przedstawić jej wkład w rozwój nauk związanych z problemem chorób zakaźnych zwierząt oraz zasługi na odcinku ich zwalczania.

MUE został założony 25 stycznia 1924 r. Siedzibą jego stał się Paryż, gdzie mieści się on przy ulicy Prony 12.

Powołanie tej instytucji łączy się ściśle z intensyfikacją rolnictwa, zaznaczającą się coraz wyraźniej w latach dwudziestych naszego stulecia i wzmagającym się obrotem zwierząt w skali międzynarodowej. Obok szeregu innych aspektów wymienione zjawiska pociągały za sobą możliwość szerzenia się w skali międzynarodowej chorób zakaźnych wśród zwierząt gospodarczych. Chodziło zatem o ochronę cennych stad, zwłaszcza krajów rozwiniętych, przed chorobami zakaźnymi, które mogły być zawleczone z innych państw.

W 1920 r. w okolicy Antwerpii, stanowiącej port tranzytowy w skali międzynarodowej, stwierdzono występowanie pomoru bydła. Okazało się, iż źródłem jego było bydło zebru, transportowane z Indii do Brazylii. Ten i tym podobne przypadki stały się głównym powodem powołania organizacji weterynaryjnej, która by mogła przeciwdziałać szerzeniu się zaraz zwierzęcych. Pierwszym krokiem w tym kierunku było zwołanie na wniosek profesora Leclainche'a konferencji, której celem była analiza sytuacji epizootycznej, zwłaszcza w zakresie pomoru bydła, pryszczycy i zarazy stadniczej. Na konferencji tej przedstawiciele szeregu państw wypowiedzieli się za utworzeniem stałej organizacji międzynarodowej do spraw zwalczania chorób zakaźnych zwierząt. Realizacja tego wniosku nastąpiła w roku 1924, kiedy tekst konwencji dotyczącej powołania MUE został podpisany przez 28 państw, w tym również przez Polskę (1).

Na podkreślenie zasługują główne wytyczne konwencji, zawierające istotę działania MUE. Do jej zadań, zgodnie z artykułem 4 Statutu Organicznego należy inicjowanie i koordynowanie badań naukowych z zakresu patologii i profilaktyki zakaźnych chorób zwierząt. W sferę działania wchodzi też zbieranie i podawanie do wiadomości rządów i ich służbom weterynaryjnym wszystkich faktów i dokumentów o znaczeniu ogólnym, dotyczących przebiegu epizootii i środków do ich zwalczania. W gestii MUE jest też zapoznawanie się w aspekcie weterynaryjnym z projektami umów międzynarodowych, dotyczących obrotu zwierzętami lub produktami zwierzęcymi.

Szczegóły na temat organizacji MUE podane zostały przez Oberfelda (2) i Rodziewicza (3). W tym miejscu należy jedynie stwierdzić, iż najwyższą jego władzą jest komitet, który składa się z oficjalnych delegatów państw członkowskich. Z reguły są nimi szefowie służb weterynaryjnych. Na czele komitetu znajduje się zarząd. W jego skład wchodzi prezes, wiceprezes, pre-

zes ustępujący, 4 członków zarządu oraz 2 komisarzy finansowych. Aktualnie jest ponad 90 krajów będących członkami MUE. W obradach uczestniczy szereg organizacji międzynarodowych w tym FAO, WHO.

W ramach MUE działa stale Biuro. Jego zadaniem jest zbieranie i przekazywanie kierownictwu służb weterynaryjnych państw członkowskich informacji o występowaniu i przebiegu określonych chorób zakaźnych zwierząt. Opracowywane są i przekazywane służbom weterynaryjnym statystyki obrazujące występowanie chorób zakaźnych w około 120 państwach.

MUE obok działalności informacyjnej w zakresie sytuacji epizootycznej w skali międzynarodowej od samego początku istnienia, zgodnie ze swymi założeniami, inicjuje i koordynuje badania naukowe z zakresu chorób zakaźnych zwierząt. Działalność MUE oparta jest, jak to wynika z corocznych raportów jej dyrektora, na podstawach naukowych. Włączani są do niej wybitni naukowcy, którzy współdziałają z przedstawicielami administracji weterynaryjnej dla usprawnienia zwalczania chorób zakaźnych w skali międzynarodowej.

Współpraca MUE z nauką przejawia się w organizowaniu tzw. corocznych sesji ogólnych, w których programie, oprócz spraw administracyjnych, jest referowanie przez wybitnych przedstawicieli nauki najważniejszych w danej chwili problemów epizootiologicznych.

Jak wynika to z zawierających te materiały biuletynów MUE, stosunkowo częstym tematem obrad była pryszczycza. W latach czterdziestych i pięćdziesiątych referowane były zagadnienia dotyczące zwalczania pomoru bydła, pomoru świń, pomoru ptaków, brucellozy, schorzeń wymion, gruźlicy, różycy, nosówki psów i zwierząt futerkowych, chorób zakaźnych układu płciowego, zarazy płucnej bydła, wścieklizny, salmonelozy. Do tematyki obrad należały też niektóre choroby pasożytnicze.

Obrady dotyczyły też zastosowania antybiotyków w zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, profilaktyki chorób zakaźnych z uwzględnieniem zagadnień genetycznych oraz wpływu żywienia na wrażliwość zwierząt na choroby zakaźne.

Kolejna, 28 Sesja Ogólna (1960) była poświęcona m. in. ponownie epizootiologii i profilaktyce pryszczycy, metodyce wykrywania chorób w krajach, w których one nie występowały, chorobom wywołanym przez *Cl. perfringens*. Na 29 Sesji przedmiotem obrad była choroba błon śluzowych bydła, choroba cieszńska, afrykański pomór koni, diagnostyka i zwalczanie afrykańskiego pomoru świń oraz infekcje wirusowe układu oddechowego i nerwowego u drobiu. W programie części naukowej Sesji 30 była paratuberkuloza bydła, listrioza, infekcyjne zapalenie płuc u świń, zwalczanie stawonogów, przenosicieli chorób zakaźnych, znaczenie salmoneloz zwierząt dla zdrowia publicznego. Sesja 31 zajęła się problemem zwalczania wścieklizny, epizootiologią i profilaktyką ronień u bydła z wyłączeniem brucellozy oraz bakteryjnymi zakażeniami wymienia. Przedmiotem obrad były też odczyn serologiczne przy brucellozie bydła. Treścią kolejnej Sesji Ogólnej MUE było zagadnienie kwarantanny stosowanej dla kontroli weterynaryjnej przy imporcie i eksporcie zwierząt i produktów zwierzęcych, choroby zakaźne cieląt i białaczka bydła.

Tematem 33 Sesji było m. in. zagadnienie żywych szczepionek wirusowych. Sesja 34 omawiała zasady organizacji służby weterynaryjnej w zwalczaniu cho-

rów zakaźnych zwierząt oraz chorobę niebieskiego języka (*blue tongue*). Na 35 Sesji Ogólnej zostało przedstawione zagadnienie leptospiroz bydła, epidemiologia i epizootiologia salmoneloz bydła, koni i świń oraz wirusowe zapalenie płuc świń i owiec. Kolejna Sesja Ogólna dotyczyła pęcherzykowego zapalenia jamy gębowej u bydła, chorób wirusowych dróg oddechowych u koni oraz riketsjoz owiec. Przedmiotem obrad 37 Sesji była zaraza płucna bydła, mikoplazmoza dróg oddechowych ptaków i klasyczny pomór świń. Sesja 38 poświęcona była epizootiologii, zapobieganiu i zwalczaniu chorób bydła, świń i drobiu w warunkach hodowli wielkostatdnej i przemysłowej produkcji zwierzęcej. Przedostatnia Sesja Ogólna (1972) omawiała zagadnienie profilaktyki salmoneloz oraz wykrywania salmonel w produktach zwierzęcych i przemysłowych mieszanek paszowych. W 1973 r. przedmiotem obrad było zwalczanie brucelozy bydła. Zorganizowano też konferencję na temat choroby pęcherzykowej świń.

Obecnie działają w ramach MUE następujące komisje naukowe: Komisja Pryszczycowa, Komisja chorób wywołanych przez drobnoustroje beztlenowe, Komisja do badań nad infekcjami wywołanymi przez drobnoustroje z grupy *Salmonella*, Komisja Chorób Ryb, Komisja Chorób Pszczół, Komisja norm produktów biologicznych, Komisja d/s echinokokozy i hydratyzy oraz Komisja Kodeksu Zoosanitarnego. Komisje te przejawiają działalność w czasie sesji ogólnej MUE, bądź też organizują w innych okresach konferencje naukowe w różnych częściach świata, dotyczące określonej problematyki.

Ryc. 1. Uczestnicy 41 Sesji Ogólnej Międzynarodowego Urzędu Epizootii, odbytej w dniach 21—26.V.1973 r.

Z przedstawionego materiału wynika, które z problemów epizootiologicznych były na przeszczeni lat omawiane w ramach MUE. Z reguły wyboru dokonywano na podstawie dużego znaczenia gospodarczego określonego tematu oraz posiadania w tym zakresie szeregu wyjaśnionych zagadnień przy oczywiście istniejących dotąd zagadnieniach nie rozwiązanych. Obok tematów aktualnych dla państw europejskich, przedmiotem obrad były również zagadnienia istotne dla krajów Afryki, Azji, Australii, subkontynentu indyjskiego, Kanady i Ameryki Południowej.

Wynikiem końcowym obrad naukowych, było zawsze opracowanie odpowiednich rezolucji. Stanowią one zalecenia dla poszczególnych państw w sprawie rozpoznawania i zwalczania określonych chorób zakaźnych.

Niezależnie od przedstawionej działalności naukowej działa w ramach MUE szereg komisji specjalistycznych, które składają się z wybitnych przedstawicieli nauki. W komisjach tych skupia się działalność naukowa o charakterze koordynacyjnym. Oddziaływiają one również stymulującą na instytucje naukowe w celu podejmowania określonych prac naukowo-badawczych.

MUE organizuje analogiczne spotkania również na inne tematy naukowe wymagające bliższego omówienia i konfrontacji poglądów.

W ramach Komisji Pryszczycowej odbytej w dniach 22—26.II.1973 r. zajęto się przebiegiem pryszczycy w Europie, Południowej Ameryce, Afryce, Azji oraz związanymi ze specyfiką poszczególnych regionów metodami zwalczania. Program obejmował też prace na temat szczepień profilaktycznych młodego bydła i świń, w tym schematów szczepień i znaczenia przeciwciał swoistych jako wskaźnika odporności. Kilka doniesień dotyczyło zasad kontroli skuteczności szczepionek przeciw pryszczycy i stosunku między właściwościami antygenowymi szczepów, określanymi metodami serologicznymi i immunologicznymi. W kilku referatach zwrócono też uwagę na zagadnienie pryszczycy u owiec.

Przedmiotem obecnego działania Komisji chorób wywołanych przez beztlenowce jest organizacja spotkania poświęconego metodom przygotowania i kontroli szczepionek przeciw chorobom wywołanym przez beztlenowce. Głównymi tematami mają być: skład antygenowy monowalentnych i poliwalentnych szczepionek, metody przygotowywania szczepionek i kontrola skuteczności.

Komisja norm produktów biologicznych zajmuje się standaryzacją biopreparatów i komponentów służących do wykonywania diagnostyki laboratoryjnej. Współpracuje ona ściśle z Komisją d/s międzynarodowego kodeksu zoosanitarnego.

MUE organizuje również kursy naukowe. W tych ramach odbyły się w latach 1969 i 1972 dwa kursy

z zakresu zastosowań i techniki odczynu immunofluorescencji w diagnostyce chorób zakaźnych zwierząt.

Zrealizowano też w roku 1973 konferencję z udziałem wybitnych specjalistów na temat choroby pęcherykowej świń. Wydano w tej sprawie zbiór prac dotyczących tego zagadnienia. Powyższe stanowi przykład, iż MUE stanowi jedną obok FAO instytucję przyczyniającą się do szybkiego rozpowszechniania wiadomości naukowych w zagadnieniach stosunkowo mało znanych w skali międzynarodowej. Ponieważ zajmują się MUE wyłącznie problematyką weterynaryjną, stanowi on w tym zakresie instytucję wiodącą na świecie.

Poziom prezentowanych w ramach MUE prac naukowych jest z reguły wysoki. W głównej mierze przedstawiane są badania o charakterze stosowanym. Koncentrują się one zatem na metodach rozpoznawania chorób zakaźnych, sposobach profilaktyki i zwalczania. W pewnym odsetku dotyczą referowane wyniki badań też zagadnień podstawowych, w tym właściwości biologicznych wirusów lub bakterii oraz patogenyzy chorób. Zasadą jest inicjowanie narad na tematy najbardziej aktualne z punktu widzenia nauki i praktyki.

MUE stanowi jedyne tego rodzaju forum międzynarodowe, gdzie następuje żywy i bezpośredni kontakt wybitnych przedstawicieli administracji weterynaryjnej, mających wpływ na ochronę weterynaryjną pogłowia zwierząt w skali państwa, z wybitnymi reprezentantami nauki weterynaryjnej. Kontakty te przyczyniły się do ustanowienia bardzo wysokiego autorytetu MUE. W 1935 r. autorytet ten zdecydował o zawarciu w Genewie międzynarodowej konwencji o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych (1). Postulowała ona m.in. konieczność organizacji w po-

szczególnych państwach tzw. weterynaryjnej służby państwowej. MUE jest aktualnym doradcą w dziedzinie zwalczania chorób zakaźnych zwierząt dla szeregu innych organizacji, w tym organizacji FAO. Odgrywa też rolę wiodącą w wytyczaniu nowych kierunków ich zwalczania. Działanie to jest w stopniu istotnym wspierane przez dostarczanie informacji o ogniskach chorób zakaźnych na świecie, przez zwracanie uwagi na temat występowania nowych chorób, przez stymulowanie do tworzenia stref wolnych od chorób. Konferencje i sesje ogólne organizowane przez MUE stanowią dobrą sposobność do kulturalowej wymiany doświadczeń, która w bardzo istotny sposób uzupełnia informacje oficjalne.

Wolno zatem stwierdzić w 50 rocznicę istnienia MUE, iż ta międzynarodowa organizacja ma bardzo duże zasługi w dziedzinie zwalczania chorób zakaźnych zwierząt oraz rozwoju nauk z tym związanych. Należy jej życzyć w związku z wciąż bardzo aktualnymi problemami chorób zakaźnych, również w przyszłości owocnej działalności i dalszego rozwoju dla dobra produkcji zwierzęcej oraz poprawy wyżywienia ludności całej kuli ziemskiej.

Piśmiennictwo

1. Deryło J., Grochowski J., Lutyński W.: Zbiór przepisów weterynaryjnych. PWRIL, 1957, tom III.
2. Oberfeld H.: Życie wet. 1974 (w druku).
3. Rodziejewicz H.: Życie wet. 48, 250, 1973.
4. Truszczyński M.: Medycyna wet. 28, 129, 1972.

Adres autora: prof. dr Marian Truszczyński, 24-100 Puławy, ul. XX Lecia PRL 6 m. 18.

ZBIGNIEW BACZYŃSKI

Współczesne poglądy na epizootologię wścieklizny u zwierząt wolno - żyjących

Z Pracowni Diagnostyki Wirusologicznej Instytutu Weterynarii w Puławach

Wścieklizna u zwierząt wolno-żyjących jest szeroko rozpowszechniona w Europie i w różnych, pozaeuropejskich regionach świata z wyjątkiem kontynentu australijskiego, Nowej Zelandii, Oceanii i Wysp Brytyjskich.

Zgodnie z opinią Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) rozprzestrzenienie się i nasilenie wścieklizny u zwierząt wolno-żyjących w ostatnich latach jest analogiczne do obserwowanego przed stu laty i pomimo stosowania swoistej profilaktyki oraz nowoczesnych metod zwalczania nie udało się opanować narastającej epizootii wścieklizny. Według danych WHO wścieklizna pojawia się ponownie w niektórych krajach jak np. w Belgii po 36 latach (3), w Luksemburgu po 59 latach (6), w Danii po 75 latach (12) oraz w Anglii (14), gdzie po 48 latach zanotowano jeden przypadek wścieklizny u psa po odbyciu półrocznej kwarantanny.

Wścieklizna występuje sporadycznie lub sezonowo oraz sezonowo lub cyklicznie i stanowi ważki aspekt epizootyczny i epidemiolo-

giczny, jednakże jak dotychczas niedostatecznie poznany i zrozumiany zarówno od strony biologii zarazka i ekologii zwierząt jak i od strony zmienności właściwości chorobotwórczych wirusa i przebiegu epizootii.

Z historii wścieklizny widać, że najbardziej wrażliwym a zarazem i głównym żywicielem wirusa były pierwotnie duże zwierzęta drapieżne (wilki i niedźwiedzie); we współczesnej natomiast biocenozie epizootią dotknięte zostały takie zwierzęta jak: lisy, borsuki, skunksy, szakale, kojoty, szopy, tchórze, kuny, wieściorki, nietoperze oraz dzikie koty (4, 23, 24). Liczba gatunków zwierząt dotkniętych wścieklizną stale wzrasta podobnie jak i ilość zakażonych zwierząt danego gatunku.

Spośród 19 rzędów ssaków za główny rezerwuar wirusa wścieklizny uznawane są zwierzęta drapieżne — *Carnivora* i nietoperze — *Chiroptera*. Rząd gryzoni — *Rodentia*, stanowi wg Irvina (7) raczej drugorzędną i pośrednią rolę epizootiologiczną w rozprzestrzenianiu się